

Profesorica Carole Rogel - osemdesetletnica



Spomladi leta 1973 se je maloštevilna skupina ameriških Slovencev, univerzitetnih učiteljev, ki so sodelovali na panelu z naslovom »Slovenija danes« v okviru šeste letne konference Ameriškega združenja za slovanske študije v New Yorku, zavzela za ustanovitev strokovnega Društva za slovenske študije (Society for Slovene Studies). To je bilo po posvetu profesorjev Rada L. Lenčka in Toussainta Hočevarja s potencialnimi člani konec leta 1973 res ustanovljeno kot »nepolitično strokovno združenje severnih Američanov, ki jih zanima Slovenija«, med njegovimi glavnimi programskimi točkami pa sta bili organizacija strokovnih srečanj in konferenc ter priprava znanstvenih publikacij o slovenskih temah.¹ Med ustanovitelji društva in njegovimi prvimi, maja leta 1974 izvoljenimi odborniki je bila tudi tedaj štiriintridesetletna profesorica zgodovine na univerzi Ohio v Columbusu Carole Rogel, ki je v letih 1974-1976 v izvršnem odboru društva opravljala tajniške in blagajniške naloge. Carole je odtlej dobesedno živela s Society: bila je pobudnica in organizatorica številnih društvenih posvetov, konferenc in projektov, več kot tri desetletja - z nekaj krajšimi prekinitvami - društvena odbornica, v letih 1984-1989 predsednica, od leta 2000 zopet več kot desetletje skrbnica društvenih financ in blagajne, ves čas pa aktivna udeleženka in spiritus agens društvenih prireditev. Ko se je začelo društvo sredi osemdesetih let – prav v času njenega predsedovanja – odpirati strokovnjakom iz nekdanje Jugoslavije in iz drugih evropskih držav in so se začeli slovenski jezikoslovci, literarni zgodovinarji, zgodovinarji in družboslovci v vse večjem številu udeleževati panelnih razprav, ki jih je Society organizirala v okviru vsakoletnih zborovanj Ameriškega združenja za slovanske študije, je bila Carole med prvimi, ki jih je toplo sprejela in jim pomagala, da so se znašli v novem okolju. Mnogi, ki smo jo tako spoznali, smo ostali z njo trajno strokovno in prijateljsko povezani.

¹ Carole Rogel, Brief History of the SSS's Forty Years, *Slovene Studies* 34, 1-2 (2012), str. 203.

Carolyn oče Janko N. Rogelj je 30. januarja 1939, ko se je v Clevelandu rodila Carole, v clevelandskem slovenskem dnevniku Enakopravnost objavil članek o svojem obisku prvotne domovine in domače vasi, kjer je skupaj z ženo Rose četrto stoletja po odhodu v Ameriko neuspešno iskal sledi sveta in življenja, ki ju ni bilo več. Janko N. Rogelj (1895-1874) je bil znan in ugleden slovenski ameriški organizator in kulturni delavec: v Ameriko je odšel leta 1913, najprej delal kot fizični delavec in se šolal, nato pa deloval kot notar in zavarovalniški zastopnik. Že med prvo svetovno vojno se je vključil v slovenska društva in ustanove in bil tudi v naslednjih desetletjih aktiven član mnogih med njimi, v nekaterih celo predsednik in direktor; bil je prvi urednik v Clevelandu izhajajočega dnevnika Enakopravnost in dopisnik drugih slovenskih glasil in revij, hkrati pa zavzet kulturni organizator, ustanovitelj dramskega društva Ivan Cankar in njegov prvi režiser ter pisec zgodovine Narodnega doma v Clevelandu in Ameriške bratske zveze; po vojni so v Sloveniji izšle tudi njegove črtice in pesmi. Od leta 1940 je prijateljeval z Louisom Adamičem, ki ga je leta 1945 v posvetilu v knjigo *A Nation of Nations* imenoval »moj najboljši prijatelj v Clevelandu in najaktivnejši prijatelj kjerkoli«, vse od leta 1941 pa se je tudi zavzemal za zbiranje pomoči okupirani Jugoslaviji in bil po ustanovitvi Slovensko-ameriškega narodnega sveta leta 1942, ki je podpiral partizansko gibanje, njegov podpredsednik.

Carole je tako odraščala, se šolala in sprva študirala v Clevelandu. Leta 1960 je z oceno »magna cum laude« diplomirala na ugledni clevelandski Western Reserve University (bila je članica častnega študentskega združenja Phi Beta Kappa), leto pozneje pa je s temo o Ilirskih provincah magistrirala na univerzi Columbia v New Yorku. Leta 1966 je na univerzi Columbia s temo Slovinci in južnoslovansko vprašanje v letih 1889-1914 še doktorirala. Specializirala se je za zgodovino Balkana, Habsburške monarhije in vzhodne ter srednje Evrope, predavala pa je tudi zgodovino carske in sovjetske Rusije ter zgodnje novoveške zahodne Evrope. V letih 1964-1967 je bila predavateljica na Oddelku za zgodovino univerze Ohio v Columbusu, poleti leta 1967 vabljen docentka na Case Western Reserve University v Clevelandu, v letih 1967-1971 pa docentka in od leta 1971 izredna profesorica na Oddelku za zgodovino univerze Ohio, kjer je bila leta 1990 z nazivom »Professor Emeritus« upokojena. Na univerzi Ohio je bila članica in predsednica raznih univerzitetnih odborov, v letih 1987-1988 tudi namestnica predstojnika in leta 1988 predstojnica Oddelka za zgodovino.

Carole Rogelj se je raziskovalno posvečala predvsem slovenski in jugoslovanski zgodovini 19. in 20. stoletja. V drugi polovici šestdesetih in v sedemdesetih letih je v kanadskih in ameriških strokovnih revijah za slovanske in vzhodnoevropske študije objavila več razprav o kulturnem in političnem jugoslovanstvu pri Slovencih pred prvo svetovno vojno, med zgodovinarji v jugovzhodni Evropi pa je vzbudila posebno pozornost tudi njena leta 1976 v bolgarski reviji *Études Balcaniques* objavljena razprava o potujočih menihih in njihovi vlogi v narodnem prebujanju na Balkanu. Leta 1977 je pri založbi *The East European Quarterly* v Boulderju (Colorado) pod naslovom *The Slovenes and Yugoslavism 1890 – 1914* izšla njena disertacija. Med recenzenti, ki so v strokovnih revijah pohvalno opozorili na njen

izid, je bil tudi znani in nadvse ugledni avstrijsko-ameriški zgodovinar Habsburške monarhije Robert A. Kann, ki je v *Slavic Review* zapisal, da je knjiga Carole Rogel »v angleško (pisanem) zgodovinopisju zapolnila pomembno vrzel«, kar zadeva poznavanje zgodovine slovenskega naroda. V *Zgodovinskem časopisu* jo je že leta 1979 prav tako pohvalno predstavil Janez Stergar, ki je opozoril na nekaj nejasnosti in netočnosti, ki so bile posledica tedaj še ne dovolj ažurne in redne komunikacije avtorice s slovenskimi kolegi, obenem pa predlagal, da organizatorji zborovanja slovenskih zgodovinarjev v Ljubljani leta 1980 Carole Rogel »glede na njen opus« in z željo po poglobljeni znanstveni razpravi kot aktivno udeleženko povabijo na zborovanje.²

Stergarjeva pobuda je ostala leta 1980 na žalost neuresničena in Carole Rogel je v Sloveniji z referatom nastopila šele na simpoziju *Sloveni in država*, ki ga je leta 1994 priredila SAZU. Toda v isti sapi je z referati in diskusijskimi prispevki o slovenski in jugoslovanski zgodovini, slovenskih študijah, slovenskem zgodovinopisju, slovenski osamosvojitvi in slovenski tranziciji ter z vodenjem panelnih razprav o teh temah ves čas aktivno sodelovala na posvetih in konferencah, ki so jih v raznih delih ZDA organizirali *Society for Slovene Studies*, druga ameriška združenja za slovanske študije in ameriške univerze. Slovenske in jugoslovanske teme prevladujejo tudi med njenimi v reviji *Slovene Studies* ter raznih strokovnih revijah in zbornikih objavljenih člankih in razpravah. Med njimi vzbudijo pozornost slovenskega bralca kar štiri v osemdesetih letih v reviji *Slovene Studies in Canadian Review of Studies of Nationalism* objavljene razprave o Edvardu Kardelju, težavah pri raziskovanju njegove politične kariere, njegovem marksističnem oblikovanju, njegovih pogledih na slovensko reformacijo in zgodovino in njegovih narodnih in socialističnih predstavah, ki razkrivajo njeno tedanje zanimanje za zgodovino jugoslovanskega socializma.

V času slovenske osamosvojitve je zgodovinsko ozadje slovenskega odhoda iz Jugoslavije predstavila v reviji *Problems of Communism*, ki jo izdaja ameriški urad za informiranje v Washingtonu in v kanadski reviji *Conjonctures*, ki izhaja v Montrealu. Za 25. zvezek *Enciklopedije Americane*, ki jo izdaja ene največjih ameriških založb splošnih enciklopedij *Grolier*, (izšel je leta 1992), je napisala prispevek o Sloveniji, v knjigo o *Samostojni Sloveniji (Independent Slovenia – Origins, Movements, Prospects)*, ki sta jo leta 1994 za *St. Martin's Press* v New Yorku uredila Jill Benderly in Evan Kraft, pa prispevala oris slovenske zgodovine od 7. stoletja do leta 1945. Že v prvi polovici osemdesetih let je pripravila poglavje o Sloveniji tudi za komentirano bibliografijo del o narodnih gibanjih in nacionalizmih, objavljeno v *Canadian review of Studies of Nationalism* in knjigi *Nationalism in the Balkans*, ki jo je uredil znani ameriški zgodovinar Gale Stokes. Leta 2000 so sledila še tri enciklopedijska gesla za *Enciklopedijo vzhodne Evrope (Encyclopedia of Eastern Europe)* založbe *Garland*. Njen referat na simpoziju *Sloveni in država z naslovom The Slovene Nationality Problem in the European Context before 1914: A European and American Perspective* je bil leta 1995 objavljen v

² Janez Stergar, *The Slovenes and Yugoslavism 1890-1914*, *Zgodovinski časopis* 33/1979, pt. 2, str. 344-346.

zborniku posveta, z razpravo Kosovo: Where It All Began, ki je leta 2003 izšla v *International Journal of Politics, Culture and Society*, pa je segla v jugoslovansko zgodovino in zgodovino srbsko-albanskih odnosov. Aprila 2013 je na jubilejnim srečanju v New Yorku strnjeno orisala štirideset let *Society for Slovene Studies* - njen oris društvene zgodovine je bil objavljen v reviji društva.

Slovenci še nimamo leksikona slovenske zgodovine, zato je *Historical Dictionary of Slovenia*, ki sta ga leta 1996 pri založbi The Scarecrow Press (v zbirki *European Historical Dictionaries*) izdali Leopoldina Plut-Pregelj in Carole Rogel, tudi za slovensko zgodovinopisje pomembna novost. »Zgodovinski slovar predstavlja podrobnosti, ki jih narativna zgodovina pogosto izpušča in je tako dodatek k sintetični zgodovini naroda ali področja,« je v oceni njunega slovarja zapisal dober poznavalec slovenske in jugoslovanske zgodovine, profesor na Oddelku za zgodovino Boise University v ameriški zvezni državi Idaho, Nick Miller. »Preizkus referenčnega dela je, koliko ga v raziskovalni vnemi uporabljajo raziskovalci in sam bom *Historical Dictionary of Slovenia* brez pomisleka uporabljal«. Z Millerjevim mnenjem so se očitno strinjali tudi mnogi drugi raziskovalci in bralci, ki so se poskušali v angleščini seznaniti s slovensko zgodovino, saj se je založba leta 2007 odločila, da izda še drugo, razširjeno izdajo slovarja. Tej je nato leta 2018 sledila še tretja, pri kateri sta se avtoricama kot soavtorja pridružila zgodovinarja Gregor Kranjc iz Toronta in Žarko Lazarević iz Ljubljane. Zgodovinski slovar, ki sta ga zasnovali Leopoldina Plut-Pregelj in Carole Rogel, pa je seveda ne le v stvarnem, temveč posebno terminološkem in jezikovnem pogledu nadvse dobrodošla pomoč tudi slovenskim raziskovalcem, ki se lotevajo pisanja ali priprav predavanj in referatov v angleščini. Njegovo prvo izdajo sta avtorici predstavili v Slovenski matici v Ljubljani, s poročilom v reviji *Dve domovini* pa je nanjo že leta 1996 pohvalno opozoril Andrej Vovko, ki je menil, da sta avtorici s slovenskim zgodovinskim slovarjem v angleščini požrtvovalno opravili delo, ki bi ga morale opraviti slovenske znanstvene ustanove.³

Carole Rogel je v drugi polovici devetdesetih let napisala še knjigo o razpadu Jugoslavije in vojni v Bosni (*The Breakup of Yugoslavia and the War in Bosnia*), ki jo je leta 1998 izdala založba Greenwoodpress (London-Westport, Connecticut). V njej je orisala zgodovino južnih Slovanov od štirinajstega stoletja dalje ter zgodovino Jugoslavije, njen razpad in vojno v Bosni (do daytonskega sporazuma leta 1995). Knjiga je bila v prvi vrsti namenjena študentskim raziskovalcem, toda po mnenju ocenjevalcev je bila tudi drugače nadvse koristen in uporaben uvod v razumevanje tragičnih dogodkov na tleh bivše Jugoslavije. Tako ni presentljivo, da je bila deležna nemajhnega zanimanja in je prvi izdaji leta 2004 sledila dopolnjena in razširjena druga, tokrat z naslovom *Razpad Jugoslavije in njegove posledice* (*The Breakup of Yugoslavia and Its Aftermath*).

Carole Rogel je v strokovnih revijah vse od konca šestdesetih let poročala o knjigah o avstrijski (habsburški), jugoslovanski in balkanski zgodovini ter o

³ Andrej Vovko, Leopoldina Plut-Pregelj and Carole Rogel, *Historical Dictionary of Slovenia, Dve domovini/Two Homelands* 7/1996, str. 309-311.

slovenskih zgodovinopisnih publikacijah in knjigah slovenskih in tujih zgodovinarjev o slovenskih zgodovinskih temah. Poleg v Society for Slovene Studies je več let aktivno delovala v Ameriškem združenju za južno-slovanske (od leta 1975 jugo-vzhodnoevropske) študije, kjer je bila v letih 1980-1981 podpredsednica in v letih 1981-1982 predsednica; v prvi polovici osemdesetih let pa je bila nekaj let tudi odbornica Ameriškega zgodovinskega združenja (American Historical Association). Leta 2002 jo je tedanji predsednik Republike Slovenije Milan Kučan za njeno »nesebično, znanstveno, pedagoško in strokovno delo, ki ga je namenila ozaveščanju ameriške zgodovinske in politične javnosti o Slovencih in njihovi domovini« odlikoval z enim najvišjih državnih odlikovanj Častnim znakom svobode Republike Slovenije.

Carole Rogel tudi po upokojitvi živi v Columbusu, glavnem mestu ameriške zvezne države Ohio, in se še naprej aktivno udeležuje prireditev Society for Slovene Studies in letnih zborovanj Ameriškega združenja za slovanske študije. Pri seznanjanju ameriških kolegov in strokovne javnosti s slovensko in jugoslovansko zgodovino in slovenskim zgodovinopisjem je opravila neprecenljivo delo, v očeh slovenskega zgodovinarja je bila in je prava ambasadorica slovenskega zgodovinopisja v ZDA. Slovenski kolegi ji tako iz srca kličemo: vse dobro in najboljšo, draga Carole.

Peter Vodopivec